

Toelichting

Een Zuid-Afrikaanse boerderij zoals Bloukoeniekraal – waar grote delen van deze roman zich afspelen – beslaat een groot oppervlak, tot ongeveer tweeduizend hectare of meer, waarop een erf met woonhuis, schuur en bijgebouwen staan. De schuur wordt bijvoorbeeld gebruikt om schapen te scheren en landbouwgereedschap op te slaan. Daaromheen liggen uitgestrekte weilanden voor vee, met draadhekken verdeeld in kampen, stallen waar bijvoorbeeld koeien worden gemolken en rennen voor pluimvee. Verder weg van het erf staan meestal een stuk of wat eenvoudige arbeiderswoningen. Op zo'n grote boerderij is er vaak ook wild waarop gejaagd kan worden.

1

Terwijl de koele nachtresten nog in het dal hangen, breekt het daglicht bleek door de schemer heen. Als een kwikzilveren spiegel ligt de rivier tussen zijn oevers. Roerloos. Aangespoelde takken en drijfhout zijn bijna de enige sporen van de storm van de afgelopen twee dagen. Waar de reigers tot aan hun enkels in het water staan – ietsje voorovergebogen en doodstil – trekt af en toe een rimpeling over het water, zoals een zenuwtrilling over de huid van een dier. Ik herinner me ze precies zo uit mijn kinderjaren – de silhouetten van de zilverreigers op hun dunne poten, geëtt tegen het ochtendlicht, elk met zijn evenbeeld omgekeerd onder zich. Je zou zweren dat hun ogen gesloten zijn, dat ze bidden, of dromen. Totdat er één in een fractie van een seconde naar beneden schiet, de zilveren spiegel breekt en parelmoeren kringen over het oppervlak waaieren. Meestal heeft de snavel die uit het water tevoorschijn komt een vis beet, blinkend en spartelend.

Het is mijn derde dag hier. Afgezien van het gure weer dat ons de afgelopen dagen binnenhield, had ik sowieso nog niet de moed om aan de oever te gaan zitten – vandaag is de eerste keer. Dit mag dan de andere oever zijn, toch ben ik er, terug bij de rivier na zoveel jaren – daar kan ik trots op zijn, zei Mel gisteren. Ze heeft gelijk. Mijn

blik gaat langs het pad aan de andere kant van het water, dat linksaf naar de boerderij draait als je uit de richting van het dorp komt, daar waar BLOUKOENIEKRAAL nog steeds in grote zwarte letters op het muurtje staat. Langzaam, onwillig gaan mijn ogen van daaraf langs het steile grindpad omhoog, tot bij het bovenste hek – nog altijd dezelfde geelwitte grindweg van vroeger. Dan naar het erf, het huis, en verderop de schuur. Behoedzaam tast ik de hele boerderij af. De heuvels liggen nog te doezelen in hun pastelkleurige ochtendwaas: botergele paardenbloemen en zachtroze zuurvijgjes. Als de zon hoger staat, zullen ze die ruilen voor uitbundiger helgele en felpaarse gewaden. Zo gaat dat meestal in september.

Op deze tijd van de dag aarzelt het ochtendlicht nog even aan de horizon, het is nog stil, er is nauwelijks enige beweging. Met mijn kop koffie warm tussen mijn handen voel ik me alsof ik op de voorste rij van een theater zit, in gespannen afwachting van een toneelstuk dat ik goed ken, maar dat ik nog een keer moet zien. Het voelt alsof ik het verhaal zelf naar me toe moet halen uit het onbeschutte verleden, of er onbekende krachten zijn die mij ervan proberen weg te trekken. Ik ben moe. Sinds ik hier ben, slaap ik slecht. Ik word 's ochtends veel te vroeg wakker, worstelend met het dekbed en de kussens. Het is alsof alles in mij zich begint los te woelen, schokkerig, alles waartegen ik me heb verzet en wat ik heb tegengehouden. Als oude verf die afschilfert, laag voor laag, terug de tijd in. Maar dat is waarom ik hier ben, houd ik mezelf krampachtig voor, en gisteren heb ik zelfs een paar eerste zinnen getikt, moeizaam maar toch – de eerste zinnen in een poging het verhaal naar me toe te schrijven.

Vroeg die ochtend – drie dagen geleden – toen ik hierheen vertrok, zat mijn hoofd vol twijfels, zelfs toen ik de pas opreed en het landschap mij voor de zoveelste keer de adem benam. Ik had ervoor gekozen niet door de tunnel te rijden, tunnels maken me bang. Ik droom vaak dat ik door een tunnel rijd die aan beide kanten instort en dat ik halverwege vast kom te zitten, of dat ik aan het einde kom en dan zie dat de weg niet doorloopt, dat ik niet kan omdraaien en dat het steil naar beneden gaat, de afgrond in. Soms staat er een vervallen huis met kapotte ramen wankelend tegen de afgrond aan.

Op de top van de berg was het uitzicht op de kustlijn overweldigend. Zelfs al hingen er hier en daar wolkenluiers en lag er iets onheilspellends over de zee, iets grimmigs en guurs. Voor september was het een koude dag – nauwelijks tekens van lente. Daarna kwam de afdaling tussen de kolossale rotsen door, omlaag langs de bergpas die bijna twee eeuwen geleden door gevangenen werd uitgehakt. Op sommige plekken werd de bergwand met netten in bedwang gehouden. Er stak een wind op, af en toe voelde ik dat de auto een duw kreeg. Ik moest me concentreren, maar mijn gedachten bleven afdwalen naar Mel, die na al die jaren weer aan de rivier is beland, de getijdenrivier – onze rivier.

Twintig jaar geleden nam ze voor het eerst weer contact met me op. Totaal onverwacht. Ze had in de krant over de rechtszaak gelezen en wilde me zien. Nadat ik de ontmoeting een paar keer had uitgesteld, liet ik haar weten dat ik het niet zag zitten. Iets hield me steeds tegen. Mijn eeuwige wantrouwen? Een onbewuste angst haar opnieuw te verliezen? Of omdat ik niet wist wat ik van mezelf, van haar, van ons samen moest verwachten na elkaar vijf jaar

niet gezien te hebben, vijf belangrijke jaren? Angst dat we vreemden voor elkaar zouden zijn? De laatste keer dat we elkaar zagen waren we nog kinderen – veertien, vijftien.

Zij accepteerde dat ik wegbleef, maar vijf jaar later liet ze opnieuw van zich horen. Toen kon ik me niet nog een keer achter excuses verschuilen. Doodnerveus kwam ik die middag opdagen. Mel, die al op me zat te wachten met een grote bos bloemen en een brede glimlach, vulde de dreigende stiltes anderhalf uur lang met verhalen over haar studententijd, over haar gloednieuwe baan als docent aan de universiteit. Ik vertelde wat over mijn werk als journalist, maar deed – besepte ik achteraf – te afstandelijk en moest steeds naar woorden zoeken. Het proces en wat daaraan voorafgegaan was, viel natuurlijk niet te vermijden. Kennelijk snapte Mel dat ik er niet veel over kwijt wilde, dat het na al die jaren nog rauw was, en dus stapte ze algauw van het onderwerp af.

Na afloop liep ze samen met mij naar de auto. Ik was bang dat ze het cadeau op de passagiersstoel zou zien – het boek dat ik had gekocht na urenlang zoeken naar iets passends, maar dat ik toch in de auto had laten liggen omdat ik bleef twijfelen of het wel de juiste keuze was. Met een stuntelig gebaar nam ik afscheid. Toen ik wegreed en haar in de achteruitkijkspiegel zag zwaaien, wist ik: het was niet meer als vroeger, zij en ik moesten elkaar weer zien terug te vinden.

In de jaren daarna ging dat terugvinden stapje voor stapje. Geleidelijk aan kwamen er steeds meer herinneringen uit onze kinderdagen terug. Langzamerhand ging ik beseffen dat niet alleen ik maar ook zij het kind altijd met zich was blijven meedragen – we waren nog altijd de kinderen van toen, maar inmiddels in het lichaam van

een volwassene, kinderen die de moeilijke onderwerpen uit de weg gingen.

Een paar maanden geleden belde ze me op met een nieuwtje dat me nogal uit mijn evenwicht bracht. Ze had een huisje gekocht, een plek waar ze heen kon gaan om rustig te werken, of te relaxen wanneer de stad haar te benauwd werd. Een huisje met een rieten dak – eenvoudig, ingericht met niet meer dan het hoognodige. Alsof het iets was wat er eigenlijk niet toe deed, vertelde ze later in het telefoongesprek een detail dat mij flink van streek maakte: ‘Het is aan de overkant. Aan de overkant van de rivier.’

Ze merkte dat ik sprakeloos was en ging half verontschuldigd verder: ‘Ik heb altijd geweten dat ik op een dag zou teruggaan, Ada. Het was onvermijdelijk. Ik heb al een tijd geleden een makelaar gevraagd me te waarschuwen als er in de omgeving iets vrijkwam.’

‘Je hebt me er niets over gezegd.’

‘Ik had nooit gedacht dat het zo snel zou gaan. Natuurlijk zou ik het je verteld hebben.’ Toen kwam de volgende schok: ‘Ongelooflijk, hè, van alle mogelijke huizen aan de rivier kwam uitgerekend dit vrij, recht tegenover Bloukoe-niekraal! Een van vijf huisjes aan de oever.’ Ze zei het op een toon alsof ik er allang van wist.

Ik kon nog steeds geen woord over mijn lippen krijgen. Ik was niet eens in staat haar te feliciteren.

‘Ik heb mijn appartement in de stad aangehouden, zodat ik zelf kan kiezen wanneer ik erheen wil.’

Mijn gevoel kon ik niet goed thuisbrengen. Nog steeds niet, eigenlijk. Ergernis? Woede? Jaloezie? Angst?

En toen, een maand geleden, liet ze weten dat het huisje klaar was, helemaal ingericht. Dat haar afdeling van de

universiteit betrokken was geraakt bij een project in het dorp. Samen met haar collega Simon, net als wij afkomstig uit deze omgeving, moest ze hier een paar maanden zijn. Hij zou bij familie in het dorp logeren. Of ik haar misschien een maand of langer gezelschap wilde houden, haar wilde helpen de plek gezellig te maken? 'Misschien geeft het jou ook de rust en ruimte om eindelijk eens op te kunnen schieten met het verhaal waarover je al zo lang praat. En je mag natuurlijk altijd weg wanneer je het niet langer aankan. Ik zal je niet tegenhouden.'

Even voorbij de Steenbrasrivier reed ik door het sinistere landschap dat me elke keer weer bij de keel grijpt: asgrauw en verlaten, met grotesk verwrongen figuren van een stekelig, grijswit gesteente, als afgebrokkelde tanden in een schedel, scherp afgetekend tegen het kalkwitte veld. Sinister én betoverend. Alsof daar in lang vervlogen tijden macabere rituelen werden uitgevoerd, of dat er 's nachts geesten verschijnen. Het volgende moment trok een mistvlaag een lijkwit kleed over alles heen en was het meteen allemaal weg.

De mist bleef zo dik dat ik niet meer dan een paar meter voor me uit kon kijken. Ik vorderde met een slakkengang. Hoe beklemmer ik me voelde, des te heviger drongen de vragen van die ochtend zich op. Had ik de juiste beslissing genomen? Was het eigenlijk wel een goed idee om zo lang vrijaf van het tijdschrift te nemen? Dan hoorde ik Saskia's heldere en zelfverzekerde stem in haar praktijkruimte en wist ik dat we alles uitgebreid hadden doorgesproken.

Later begon de mist op te trekken en kwam het landschap door een waas van regen weer tevoorschijn. Een zware lucht hing over de uitgestrekte Sonderendbergen die de vallei van de Breede Rivier van de Overberg schei-

den. ‘Kanna Kam Kanna’ hoorde ik Janna zeggen – zo noemden de Hessequa, haar mensen, de Sonderendrivier die daar stroomt. ‘Kanna Kam Kanna,’ zei ik hardop. Woorden die in mijn kinderoren als een toverspreuk klonken. Ik herinnerde me dat ik ooit aan Janna heb gevraagd of het goed is als iets geen einde heeft. ‘Het hangt ervan af wat dat iets is, of het een goed of een slecht iets is,’ zei ze. ‘Is een rivier een goed iets?’ ‘Je denkt te veel, kind. Maar ja, ik denk dat een rivier een goed iets is.’

Toen mijn gedachten steeds dieper afdwaalden het verleden in, zette ik de radio aan, wat ik normaal vermijd als ik lange afstanden rijd. Het was tijd voor het journaal, met als belangrijkste bericht het nieuws over een hevige storm aan de zuidkust, mijn bestemming. Het verbaasde me niet. Blijkbaar was het springtij, opgejaagd door een harde wind, bezig in die buurt flinke schade aan te richten. De rest van het nieuws ging over het mogelijke massaontslag van dertigduizend steenkoolmijnwerkers, en dat terwijl al bijna een derde van de Zuid-Afrikaanse arbeidsbevolking zonder werk zit.

Na het nieuws, de regen stoof nog steeds in grijze vlaggen over de heuvelruggen, begon Eric Andersen te zingen. ‘Close the Door Lightly When You Go.’ Laatst heb ik in een club een niet zo jonge, verweerde man dat liedje horen zingen, zijn blik van het publiek afgewend, de armen kruislings tegen zijn borst gevouwen – afwerend, in zichzelf gekeerd. Naderhand heb ik nog vaak aan hem teruggedacht, die man die zong dat je niet moet omkijken naar waar je eerder was, dat je recht voor je uit moet kijken als je door de regen loopt. Vind een licht, zong hij met schorre stem, als de weg donker wordt en koud. Maar als je gaat, doe de deur dan zachtjes dicht.

Triestige kudden schapen, groepjes eucalyptussen en weidende blauwe kraanvogels gleden aan me voorbij. Af en toe vloog er een zwerm vinken op. En toen, uiteindelijk, hoog op de berg, de Slapende Schoonheid – het meisje van steen dat daar op de uitgestrekte top van de berg ligt en slaapt, al haar vormen door de natuur uitgehouwen: voorhoofd en wimpers, neusje en lippen, de golvende lijnen van haar kin en haar borst, het lange slanke lichaam. Rustgevend. Ze had daar altijd gelegen en ze zou daar altijd blijven liggen. Soms onder een wolkendeken, soms open en bloot onder de zon. Onder haar het diepgroene dal.

Ik schrok toen ik tegen het einde van de middag zag dat het nog maar vijftien kilometer naar het dorp was. Dan kon de afslag naar de rivier dus elk moment komen. Ik minderde vaart. Het bleef aan één stuk door regenen en hard waaien. Zonder na te denken draaide ik het raampje open. Nog voordat de geuren van *fynbos*, rivier en ziltig zand tot me doordrongen, begon mijn hart te razen, ik hoorde het suizen in mijn oren en voelde het kloppen in mijn hals. Het stuur werd klam onder mijn handen. Maar het was te laat, ik kon niet meer terug.

Bij het laatste van vijf rietdakhuisjes kwam ze door de achterdeur naar buiten gerend, haar wijde jurk opbollend in de wind. Breed gebarend wees ze waar ik kon parkeren. Terwijl ik met de versnelling hanneste, drongen haar kreten luid en duidelijk boven het geruis van de motor, het knerpen van de ruitenwissers en het opspattende grind. Ik had de deur nog niet geopend of ze stond er al ongeduldig aan te trekken. Stuntelig draaide ik toen maar het raampje omlaag. Meteen duwde ze haar natgeregende

haar in mijn gezicht, haar grote koperen oorbellen koel tegen de warmte van mijn hals. De geur van patchoeli en van regen.

‘Doe open, Ada!’

‘Dat gaat niet als jij er tegenaan blijft duwen.’

‘Maar waarom moet dat zo lang duren! Doe open!’

‘Ga dan uit de weg!’

Toen ik eindelijk kon uitstappen, drukte ze me lang tegen zich aan. Ik moest me loswringen: ‘Laten we gauw de auto uitladen. We worden doornat.’

Binnen rook het naar haard en riet. Terwijl Mel het vuur aanblied en er een paar houtblokken op gooide, keek ze me even aan en zei: ‘Je bent er, Ada! Dank je! Dit is een groot cadeau, ik weet het.’

Ik keek weg.

Na het eten bleven we nog lang bij de haard zitten kletsen. Op de achtergrond klonk Mels playlist voor de late avond. Toen ‘Con onor muore’ begon, vielen we stil. Achter de heuvels aan de overkant speelde het weerlicht. Wat zou er van Vera zijn geworden? Van haar grammfoon en haar platen?

De eerste twee dagen bleef ik binnen. Buiten woedde de storm. Het nieuws sprak over schade, auto’s die door vloedgolven waren meegesleurd, vissers die van de rotsen waren geslagen, ondergelopen huizen, weggespoelde wegen en bruggen, dorpen in de omgeving die van de wereld waren afgesneden. De rivier was aan het stijgen.

In mijn zolderkamer had ik de eerste avond al het olijfgroene schrijftafeltje dat voor het raam stond naar een hoek verplaatst. Toen ik mijn laptop op het tafelblad zette,